

Република Србија

Министарство пољопривреде и заштите животне средине

ИЗВЕШТАЈ О ЕКОНОМСКИМ ИНСТРУМЕНТИМА ЗА ЗАШТИТУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

2015

ISSN 2560-4384 (Online)

Агенција за заштиту животне средине

Издавач:

Министарство пољопривреде и заштите животне средине
Агенција за заштиту животне средине

За издавача:

Филип Радовић, директор
Агенција за заштиту животне средине

Аутор

Маја Крунић-Лазић, дипл.инж.арх.

Техничка обрада:

Бранислава Димић, дипл.инж. грађ.
Елизабета Радуловић, дипл. мет.

Дизајн корица:

Агенција за заштиту животне средине

ISSN 2560-4384 (Online)

Ова публикација у целини или у деловима не сме се умножавати, прештамповати или дистрибуирати у било којој форми или било којим средством без дозволе издавача.

Сва права за објављивање задржава издавач по одредбама Закона о ауторским правима.

Република Србија
Министарство пољопривреде
и заштите животне средине
Агенција за заштиту животне средине

Извештај о економским инструментима
за заштиту животне средине
у Републици Србији за 2015. годину
-Индикаторски приказ-

БЕОГРАД, 2017. ГОДИНЕ

Садржај

Увод.....	5
Издаци из буџета (Р).....	6
Приходи од накнада и такси (Р)	7
Улагања привредних сектора у заштиту животне средине (Р).....	9
Средства за субвенције и друге подстицајне мере (Р)	11
Међународне финансијске помоћи (Р)	12
Инвестиције и текући издаци (Р).....	14
Закључак	16

УВОД

Публикација даје приказ економских инструмената за заштиту животне средине у Републици Србији у 2015. години на бази доступних података, што представља индиректно увид у остварење циљева и мера политике заштите животне средине који су дефинисани стратешким и планским документима, као што су: Национални програм заштите животне средине („Службени гласник РС”, број 12/10) и Национална стратегија одрживог развоја („Службени гласник РС”, број 57/08).

Економски инструменти су категорија инструмената који имају за циљ да утичу на понашање друштва у целини, применом финансијских подстицаја у циљу унапређења управљања животном средином и природним ресурсима. У условима тржишне привреде, заштита животне средине постиже се позитивним превентивним деловањем загађивача посебно у делу смањења односно спречавања загађивања, као и одговорним деловањем друштвене заједнице (локалне и регионалне).

Ефикасан систем економских инструмената треба да обезбеди подстицање смањења загађења, а увођење адекватних финансијских механизма да мотивише улагања у животну средину.

Главни извор финансирања животне средине је републички буџет, а расподела средстава зависи од билансних могућности буџета. Остали извори финансирања укључују општинске буџете, финансијска средства привреде, а средства се још могу обезбеђивати и путем донација, кредита, средстава међународне помоћи, средстава из инструмената, програма и фондова ЕУ, УН и међународних организација. Економски инструменти који се примењују у Републици Србији су: накнаде, као и подстицајна средства и субвенције.

Индикатори приказани у овој публикацији су рађени према Националној листи индикатора заштите животне средине (Правилник о Националној листи индикатора заштите животне средине „Службени гласник РС”, број 37/11). Индикатори су сврстани према стандардној DPSIR шеми за извештавање (Driving- Pressure-State-Impact-Response), која се данас употребљава у земљама ЕУ како би се приказали покретачки фактори, притисци, стање, утицај, али и одговори друштва на утицај привредних активности на промене у животној средини.

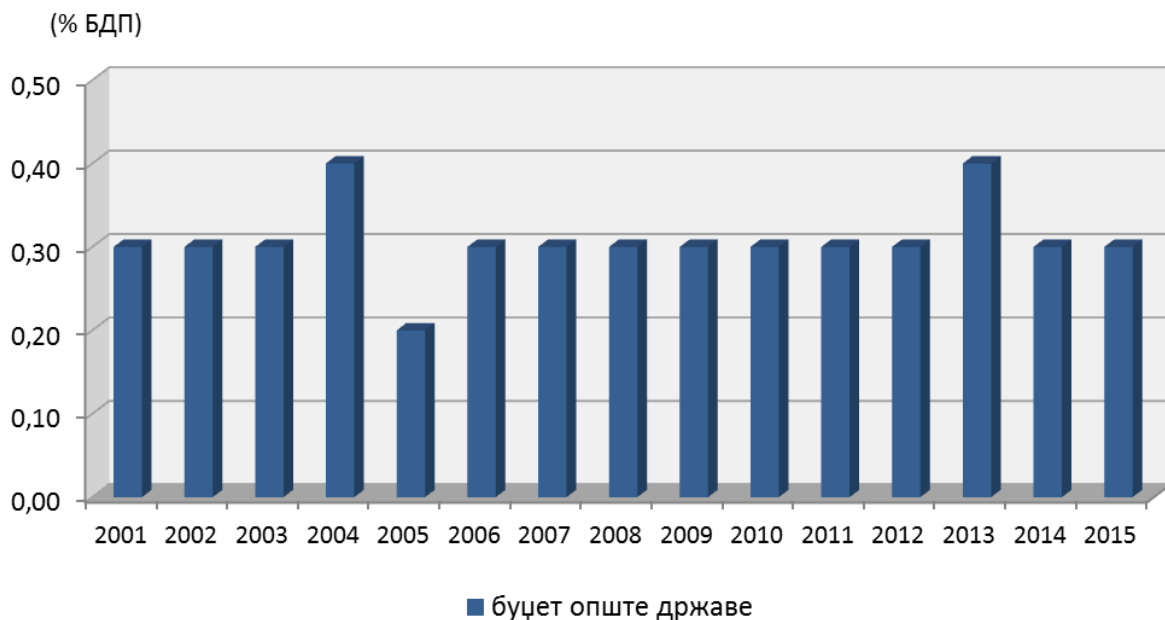
За израду ове публикације одабрани су индикатори на бази доступности и важности за оцену економских инструмената за заштиту животне средине у Републици Србији у 2015. години.

ИЗДАЦИ ИЗ БУЏЕТА (Р)

Кључне поруке:

1) Издаци из буџета су 2015. године износили 0,3 % бруто домаћег производа (БДП).

Индикатор се односи на све издатке буџета Републике Србије који су извршени са функције „заштита животне средине”.

Слика 1. Издаци из буџета

Према подацима Министарства финансија, у 2015. години расходи из републичког буџета за заштиту животне средине, према функционалној класификацији на нивоу сектора државе (република, локални ниво власти и ванбуџетски фондови), износили су 0,3 % бруто домаћег производа (БДП), што је остало на истом нивоу као и у 2014. године (Слика 1).

Расходи буџета Републике за заштиту животне средине у 2015. години износили су око 0,1% БДП, док су расходи намењени заштити животне средине на локалном нивоу власти (буџет Аутономне Покрајине Војводине и буџети општина и градова) износили око 0,2 % БДП.

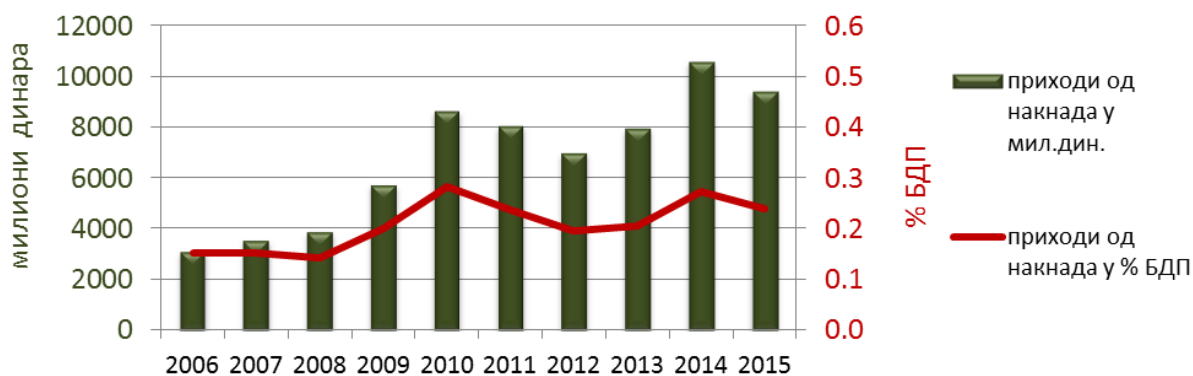
Извор података: Министарство финансија.

ПРИХОДИ ОД НАКНАДА И ТАКСИ (P)

Кључне поруке:

- 1) Укупни приходи од накнада које се односе на заштиту животне средине у 2015. години износили су 9.432,94 милиона динара, што чини 0,24 % БДП.

Накнаде су један од економских инструмената заштите животне средине, чији је циљ промовисање смањења оптерећења животне средине коришћењем принципа „загађивач плаћа” и „корисник плаћа”. У складу с тим, расходи по основу штете нанесене животној средини су бар делимично укључени у трошкове производње.

Слика 2. Укупни приходи од накнада за заштиту животне средине

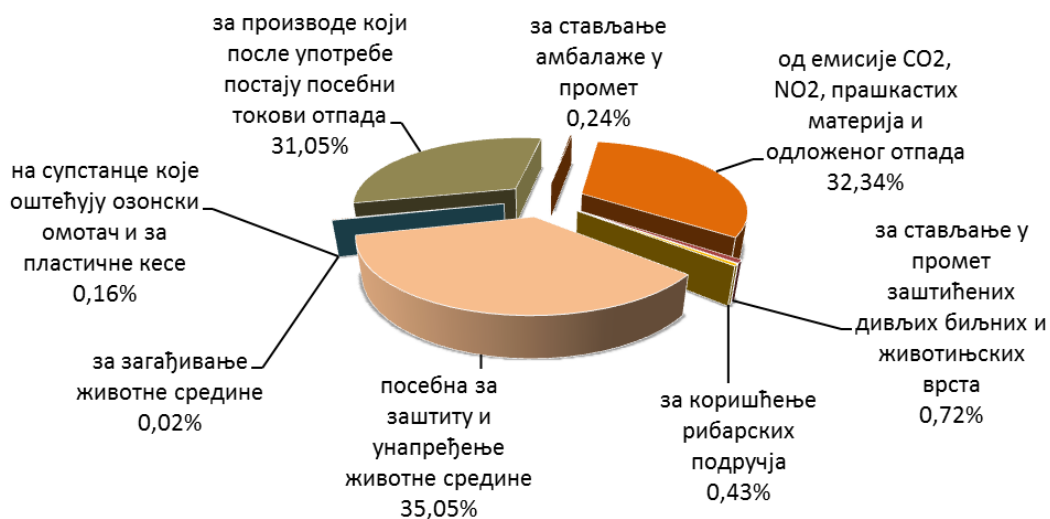
У 2015. години укупни приходи од накнада који се односе на заштиту животне средине износе 9.432,94 милиона динара (0,24 % БДП), и смањени су у односу на 2014. годину када су износили 10.610,52 милиона динара, односно 0,27 % БДП (Слика 2). Највећи допринос имају: посебна накнада за заштиту и унапређење животне средине (3.305,79 милиона динара), накнаде за емисије SO₂, NO₂, прашкасте материје и отпад (3.050,25 милиона динара) и за производе који после употребе постају посебни токови отпада (2.929,10 милиона динара) (Слика 3).

Приходи од накнада **републичког буџета** износе 4.887,58 милиона динара. Ради се о приходима од накнада за: загађивање животне средине; за супстанце које оштећују озонски омотач и пластичне кесе; за емисије SO₂, NO₂, прашкастих материја и отпад (у износу од 60% висине накнада); и накнадама за производе који после употребе постају посебни токови отпада, и накнадама за амбалажни отпад (100% су републички приход) (Слика 4).

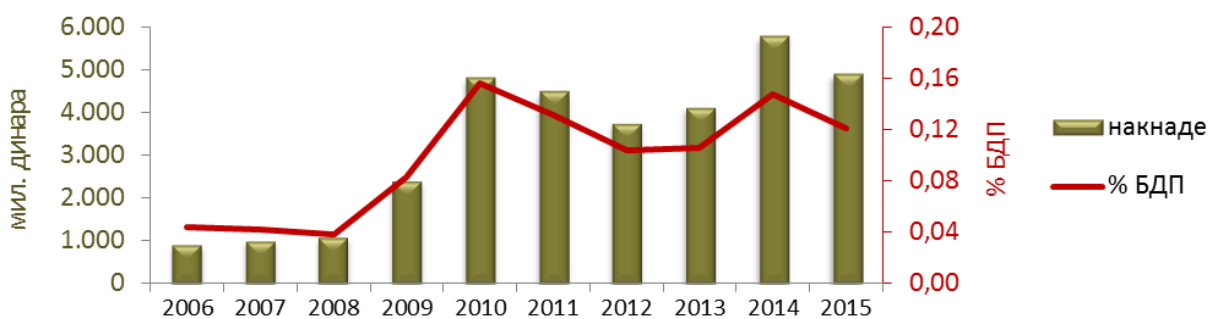
Покрајински буџетски фонд за заштиту животне средине Аутономне Покрајине Војводине од 2010. године прикупља накнаде за коришћење рибарског подручја (100 % приход Фонда), и приход у 2015. години износи 12,71 милиона динара (Слика 5).

Средства која се прикупљају у **буџетским фондовима за животну средину локалних самоуправа** су накнаде за: загађивање животне средине; за супстанце које оштећују озонски омотач и пластичне кесе; за емисије SO₂, NO₂, прашкастих материја и отпад (у износу од 40% висине накнада); и накнаде за заштиту и унапређивање животне средине (100 % висине накнаде). Остварени приход у 2015. години је 4.532,66 милиона динара (Слика 6). На основу 131 Извештаја о коришћењу средстава буџетског фонда поднетог Министарству пољопривреде и заштите животне средине, утрошено је 4.039 милиона динара. Највеће учешће имају: Београд (1.173 милиона динара), Панчево (460 милиона динара), Пожаревац (400 милиона динара), и Обреновац (281 милион динара).

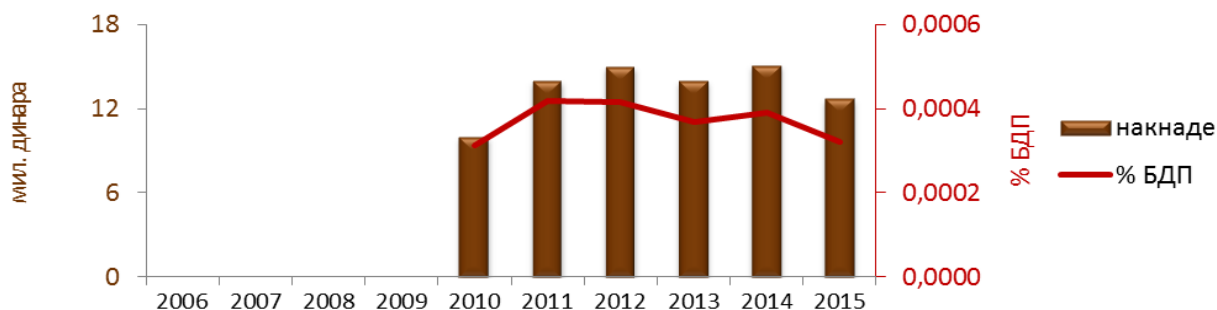
Извор података: Министарство финансија и Министарство пољопривреде и заштите животне средине

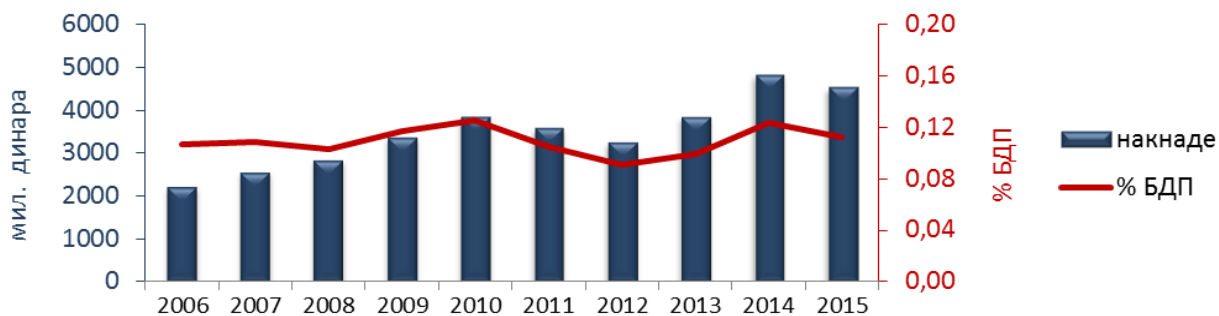
Слика 3. Структура прихода од накнада 2015. године

Слика 4. Приходи републичког буџета од накнада

Слика 5. Приходи буџетског фонда Аутономне Покрајине Војводине од накнада

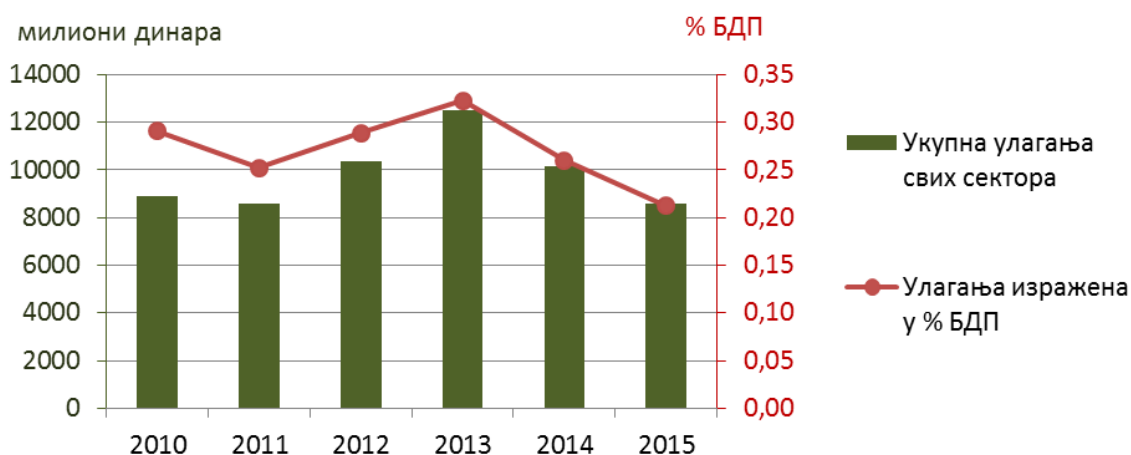
Слика 6. Приходи локалне самоуправе од накнада

УЛАГАЊА ПРИВРЕДНИХ СЕКТОРА У ЗАШТИТУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ (Р)

Кључне поруке:

- 1) Улагања привредних сектора 2015. године износила су 8.579,27 милиона динара, односно (0,21 % БДП);
- 2) У односу на укупна средства, највећи удео има сектор Енергетике и рударства са 57,8 %.

Индикатор приказује улагања привредних сектора у заштиту животне средине. То је један од показатеља одговора државе који указује да привредни сектори сагледавају економске користи од улагања у заштиту животне средине.

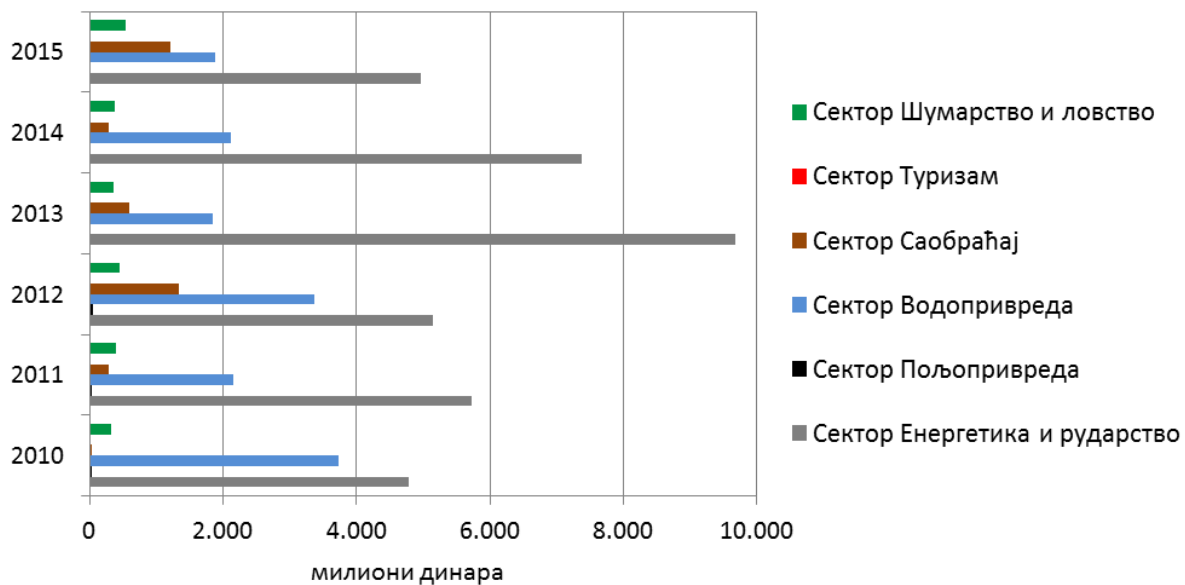
Слика 7. Укупна улагања привредних сектора у заштиту животне средине

Према расположивим подацима, (на основу пристиглих прилога релевантних државних институција), улагања привредних сектора 2015. године износила су 8.579,27 милиона динара, односно (0,21 % БДП), и у паду су од 2013. године, када су била 12.500,23 милиона динара (0,32 % БДП) ([Слика 7](#)).

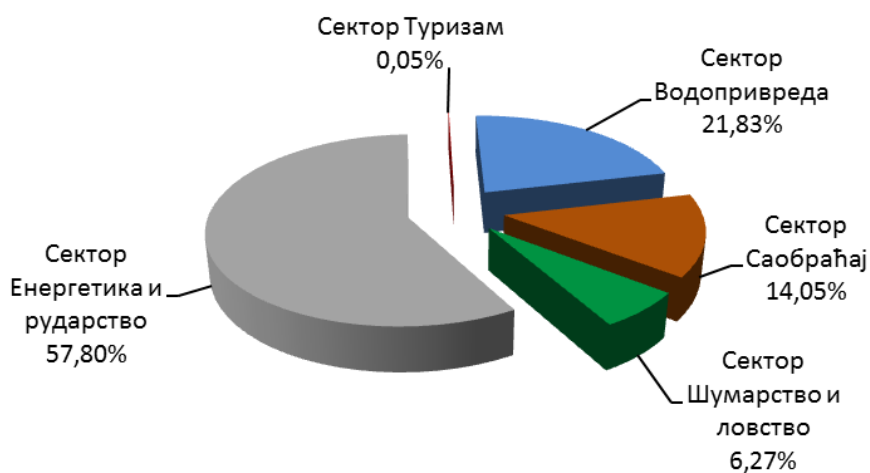
Сектор Енергетике и рударства уложио је значајних 4.958,87 милиона динара, односно 57,80 % укупних средстава ([Слика 9](#)), Саобраћај 1.205,61 милион динара, Водопривреда 1.872,89 милиона динара, док су Шумарство и ловство издвојили 537,89 милиона динара, а туризам 4,01 милиона динара. На [слици 8](#). је приказано улагање сектора привреде за период 2010-2015. године.

Према расположивим подацима, могу се анализирати укупна улагања сектора, али не и структура извора тих средстава. Односно, нема потпуних података колико је инвестирано из буџета, или из сопствених прихода, односно из кредита и донација и друго

Извор података: Министарство пољопривреде и заштите животне средине; Министарство трговине, туризма телекомуникација; Управа за шуме; Дирекција за воде; Министарство рударства и енергетике; Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре; Министарство привреде, Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине Аутономне Покрајине Војводине, привредна друштва сектора енергетике.

Слика 8. Улагања привредних сектора у заштиту животне средине

Слика 9. Структура средстава 2015. године

СРЕДСТВА ЗА СУБВЕНЦИЈЕ И ДРУГЕ ПОДСТИЦАЈНЕ МЕРЕ (P)

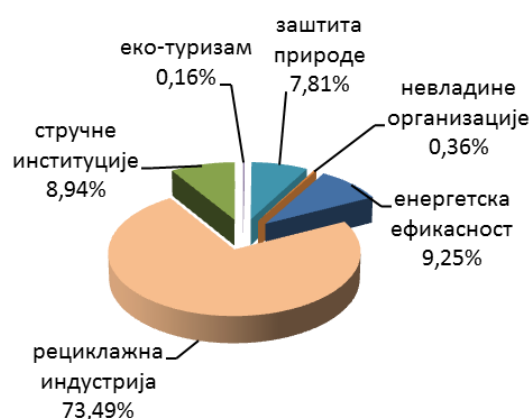
Кључне поруке:

- 1) Додељена подстицајна средства и субвенције 2015. године су износила 2.567,71 милиона динара, односно 0,065 % БДП;
- 2) У структури ових средстава највећи удео имају субвенције за рециклажну индустрију од 73,5 %.

Индикатор прати економске подстицаје државе у области заштите животне средине. То су економски инструменти који привредним субјектима и грађанима указују да постоје и економске користи од улагања у заштиту животне средине.

Слика 10. Додељена средства

Слика 11. Структура средстава 2015. године

Према расположивим подацима, (на основу пристиглих прилога релевантних државних институција) у 2015. години, подстицајних средстава, субвенција и дотација за заштиту животне средине додељено је укупно 2.567,71 милиона динара, што износи 0,065 % БДП, и у порасту је у односу на 2014. годину, када је износило 2.211,72 милиона динара ([Слика 10](#)).

Министарство пољопривреде и заштите животне средине доделило је субвенције рециклажној индустрији у износу од 1.886,89 милиона динара, заштићеним природним добрима (200,50 милиона динара) и за енергетску ефикасност (237,59 милиона динара), и субвенције за рад Заводу за заштиту природе и Агенцији за заштиту од јонизујућих зрачења (229,50 милиона динара). Секретаријат за заштиту животне средине Аутономне Покрајине Војводине је доделио дотације невладиним организацијама за управљање и промоцију заштите животне средине од 9,24 милиона динара. Министарство трговине, туризма телекомуникација за развој еко-туризма (Специјални резерват природе „Слано Копово” у Новом Бечеју) је уложило 4,00 милиона динара ([Слика 11](#)).

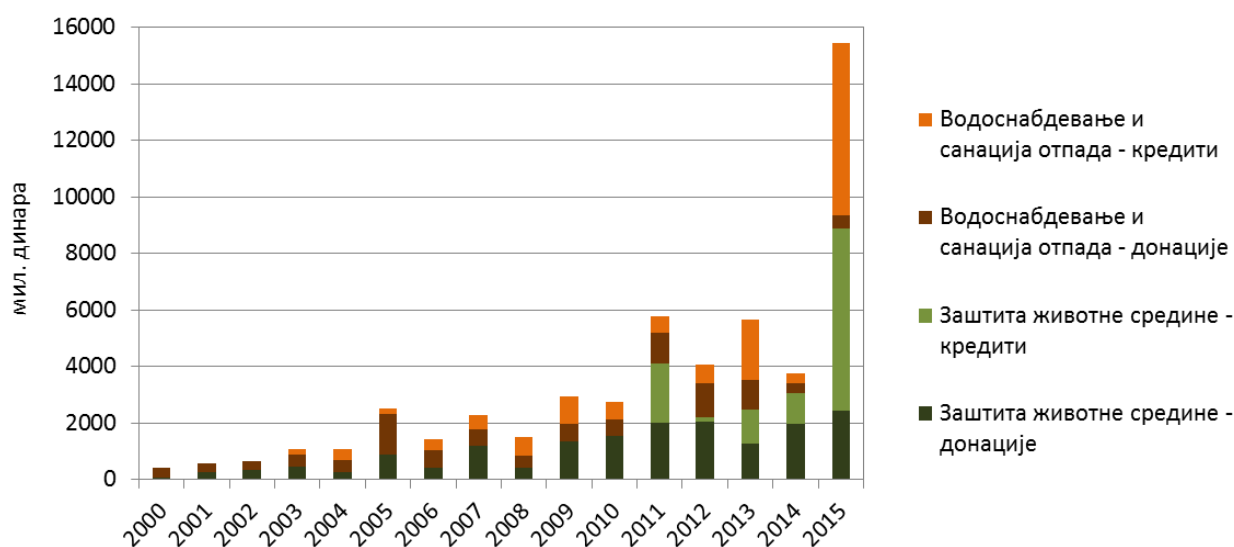
Извор података: Министарство пољопривреде и заштите животне средине; Министарство трговине, туризма телекомуникација; Управа за шуме; Дирекција за воде; Министарство рударства и енергетике; Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре; Министарство привреде и Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине Аутономне Покрајине Војводине.

МЕЂУНАРОДНЕ ФИНАНСИЈСКЕ ПОМОЋИ (P)

Кључне поруке:

- 1) Укупне међународне финансијске помоћи за секторе Заштита животне средине и Водоснабдевање и санација отпада су за 2015. годину процењене на 15.452,75 милиона динара (0,39 % БДП);
- 2) Највећи донатор је Европска унија са 1.454 милиона динара.

Индикатор приказује међународне финансијске помоћи - донације и кредите за секторе Заштита животне средине и Водоснабдевање и санација отпада.

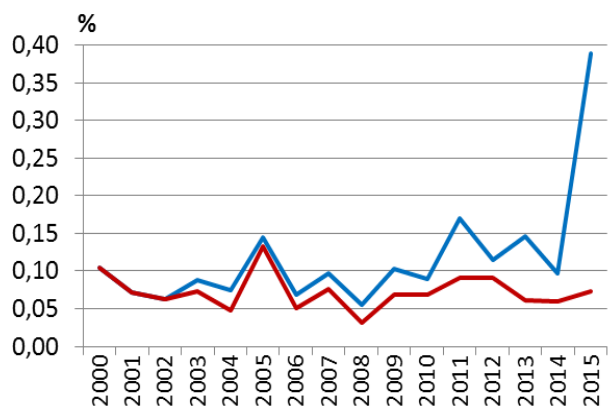
Слика 12. Индикатор приказује међународне финансијске помоћи - донације и кредите за секторе Заштита животне средине и Водоснабдевање и санација отпада

Према подацима ИСДАКОН базе података Министарства финансија, процењене вредности укупне међународне финансијске помоћи за секторе Заштита животне средине и Водоснабдевање и санација отпада, у 2015. години износе 15.452,75 милиона динара. Од тога су за сектор заштите животне средине донације 2.454,80 милиона динара, а кредити 6421,77 милиона динара. За сектор водоснабдевања и санацију отпада донације износе 472,29 милиона динара, а кредити 6103,89 милиона динара ([Слика 12](#)).

Изражено кроз бруто домаћи производ, вредност укупне међународне финансијске помоћи је 0,39 % БДП ([Слика 13](#)). У односу на укупне међународне финансијске помоћи Републици Србији, ова средства у 2014. години износе 4,37 % ([Слика 14](#)).

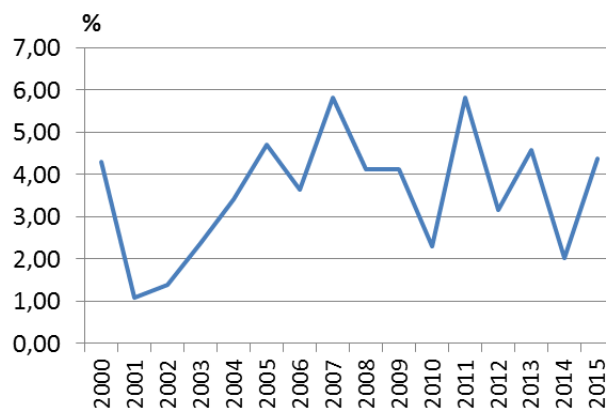
У 2015. години највећи донатори за секторе Заштита животне средине и Водоснабдевање и санација отпада су Европска унија, са донацијама од 1453,91 милиона динара, Краљевина Шведска (570,84), Јапан (445,61), док је Савезна Република Немачка донирала 161,04 милион динара ([Слика 15](#)).

Извор података: Министарство финансија.

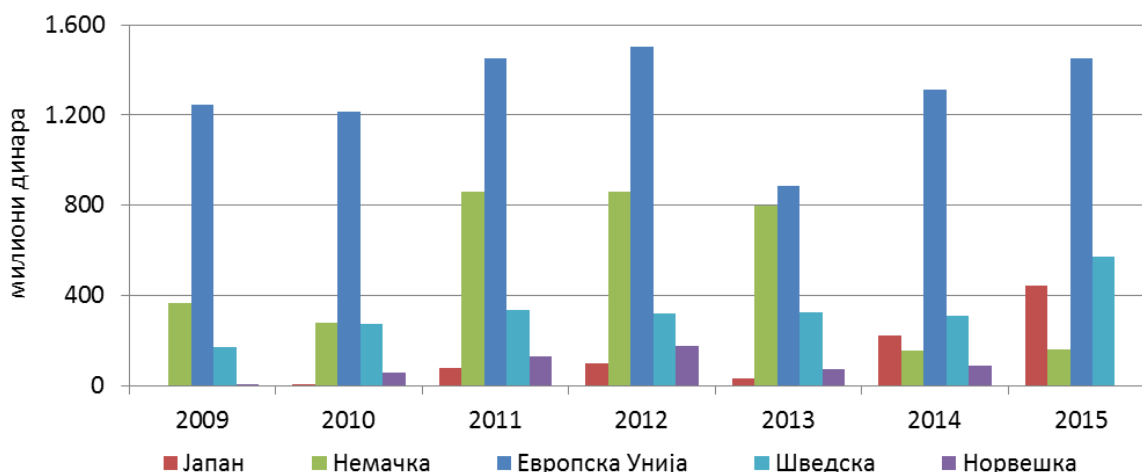
— укупне помоћи (% БДП)
— донације (% БДП)

Слика 13. Међународне финансијске помоћи за животну средину, водоснабдевање и отпад, изражено у % БДП

— Укупне финансијске помоћи за Заштиту животне средине и Водоснабдевање и санација отпада у односу на укупне финансијске помоћи Р. Србији

Слика 14. Удео у укупним међународним финансијским помоћима Републици Србији изражено у %

Слика 15. Највећи инострани донатори за животну средину, водоснабдевање и отпад

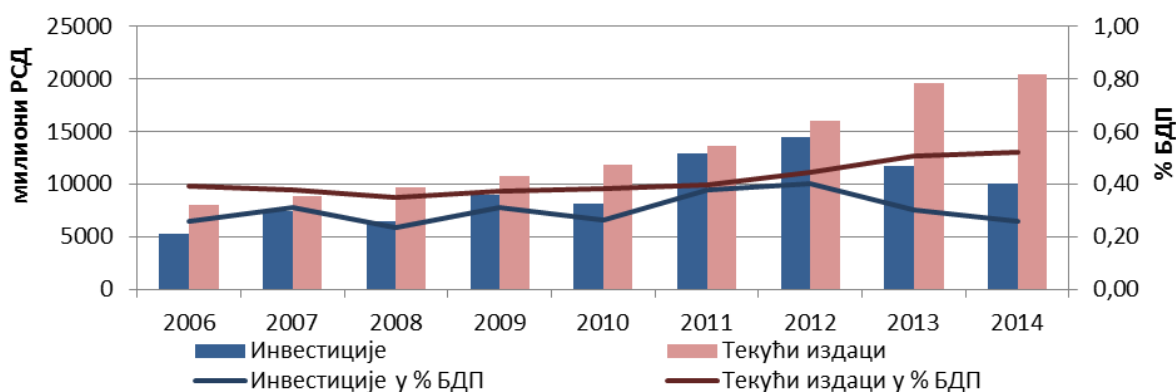
ИНВЕСТИЦИЈЕ И ТЕКУЋИ ИЗДАЦИ (P)

Кључне поруке:

- 1) Укупни износ средстава за инвестиције и текуће издатке у 2014. години износио је 30.509,69 милиона динара;
- 2) Највише је инвестирано у заштиту ваздуха (3.584,60 милиона динара), управљање отпадним водама (2.368,02 милиона динара) и управљање отпадом (1.647,87).

Инвестиције за заштиту животне средине обухватају улагања која се односе на активности заштите животне средине (методе, технологије, процесе, опрему и њихове делове и сл.), у циљу сакупљања, третмана, праћења и контроле, смањења, спречавања или уклањања загађења или било које друге деградације животне средине која произилази из пословања.

Текући издаци за заштиту животне средине обухватају трошкове радне снаге, издатке за рад и одржавање опреме за заштиту животне средине и плаћања трећим лицима за услуге за заштиту животне средине, у циљу спречавања, смањења, третмана или уклањања загађења или било које друге деградације животне средине која произилази из активности пословања.

Слика 16. Инвестиције и текући издаци (2006-2014. године)

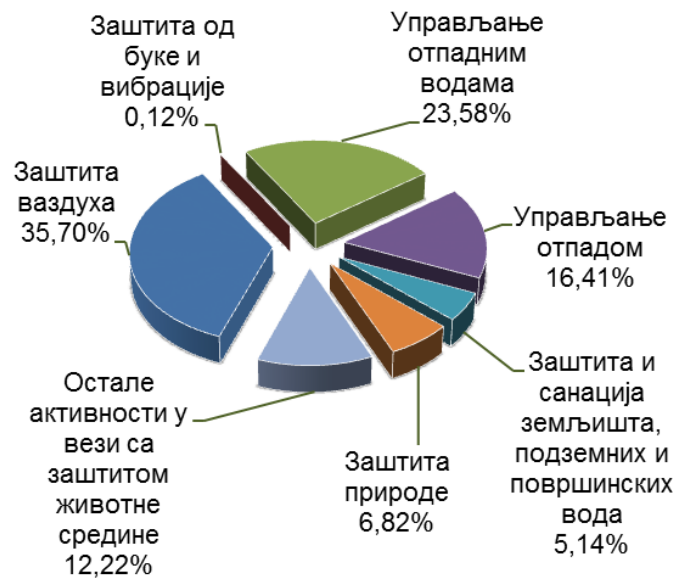
Укупни износ средстава за инвестиције и текуће издатке у 2014. године износио је 30.509,69 милиона динара. Од тога, инвестиције су износиле 10.041,76, а текући издаци 20.467,94 милиона динара (Слика 16). Инвестиције и текући издаци су смањени у односу на 2013. годину када су ова средства износила 31.306,35 милиона динара.

Током 2014. године највише је инвестирано у заштиту ваздуха (3.584,60 милиона динара) и управљање отпадним водама (2.368,02 милиона динара) што је приказано на слици 17.

Инвестиције и текући издаци за заштиту животне средине могу се анализирати само као трендови раста/пада, али не може се анализирати структура извора тих средстава, јер нема података колико је инвестирано из буџета, или из сопствених прихода, односно из кредита и донација и друго.

Према Националном програму заштите животне средине, уз пројектовани привредни раст од 5 % годишње, улагање у заштиту животне средине треба да расте од 0,3 % БДП (колико је било финансирано из републичког буџета 2010. године) до 1,2 % БДП-а у 2014. години, односно до 2,4 % БДП-а у 2019. години. Искуства држава чланица ЕУ из Централне Европе показују да су се у периоду пре приступања ЕУ, њихова улагања у област животне средине кретала у распону 1,5 % - 2,5 % БДП (Слика 18).

Извор података: Републички завод за статистику; Национални програм заштите животне средине („Службени гласник РС“, број 12/10).

Слика 17. Структура инвестиција 2014. године

Слика 18. Улагање у заштиту животне средине према Националном програму заштите животне средине и Укупна средстава инвестиција и текућих издатака за заштиту животне средине (у % БДП)

ЗАКЉУЧАК

Извештај о економским инструментима заштите животне средине даје основни приказ колико се улаже у заштиту животне средине, као и колики су економски подстицаји у овој области у 2015. години. На овај начин Извештај о економским инструментима постаје важан алат за доносиоце одлука који учествују у планирању и доношењу стратешких докумената заштите животне средине у Републици Србији.

Најзначајније карактеристике 2015. године су:

- Издаци из буџета су износили 0,3 % бруто домаћег производа (БДП);
- Укупни приходи од накнада за заштиту животне средине износили су 9.432,94 милиона динара (0,24 % БДП);
- Улагања привредних сектора износила су 8.579,27 милиона динара (0,21 % БДП); У односу на укупна средства, највећи удео има сектор Енергетике и рударства са 57,8 %;
- Додељена подстицајна средства и субвенције су износила 2.567,71 милиона динара (0,065 % БДП); У структури ових средстава највећи удео имају субвенције за рециклажну индустрију од 73,5 %;
- Укупне међународне финансијске помоћи за секторе Заштита животне средине и Водоснабдевање и санација отпада су процењене на 15.452,75 милиона динара (0,39 % БДП); Највећи донатор је Европска унија са 1.454 милиона динара.;
- Укупни износ средстава за инвестиције и текуће издатке у 2014. години износио је 30.509,69 милиона динара (0,78 % БДП). Највише је инвестирано у заштиту ваздуха (3.584,60 милиона динара), управљање отпадним водама (2.368,02 милиона динара) и управљање отпадом (1.647,87).

Према Националном програму заштите животне средине, уз пројектовани привредни раст од 5 % годишње, улагање у заштиту животне средине треба да расте до 1,2 % БДП-а у 2014. години, односно до 2,4 % БДП-а у 2019. години.

У Извештају Европске Комисије о напретку Србије за 2015.¹ (новембар 2015. године) се наводи да је неопходно да Република Србија предузме мере успостављања делотворног и трајног система финансирања животне средине и климатске политике, укључујући и стабилно финансирање основних услуга, као што је мониторинг животне средине.

¹ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2015/20151110_report_serbia.pdf

Република Србија

Министарство пољопривреде и заштите животне средине

Агенција за заштиту животне средине

Руже Јовановића 27а

11160 Београд

Тел: +381 11 6356-788

E-mail: office@sepa.gov.rs

Web: www.sepa.gov.rs